

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Infrastruktur- och bostadsminister

Andreas Carlson

Kopia

Kulturminister Parisa Liljestrand

Generaldirektör Anders Sjelvgren

16 juni 2026

Hemställan om nyttjande av undantag från energieffektiviseringsdirektivet för kulturhistoriskt värdefulla byggnader

I det omarbetade direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD 2024/1275) ges medlemsstaterna genom artikel 5.2 och 9.6 a) möjlighet att undanta officiellt skyddade byggnader och de med kulturvärden, särskilda arkitektoniska eller historiska värden, från energikrav om åtgärderna oacceptabelt förändrar byggnadens karaktär eller utseende. Enligt Artikel 1.3 krävs att nationella genomföranden tar hänsyn till historisk särart. I Boverkets förslag till implementering av direktivet nyttjas inte den flexibilitet och breda undantag som dessa artiklar erbjuder. Detta riskerar skada kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Sveriges Jordägareförbund, Sveriges Hembygdsförbund och Svenska Byggnadsvårdsföreningen hemställer därför att dessa undantag nyttjas fullt ut vid implementeringen av direktivet.

Våra föreningar och våra medlemmar förvaltar ett brett och varierat byggt kulturarv: hembygdsgårdar, stationshus, kvarnar, bruksmiljöer, mangårdsbyggnader, stadsvillor, församlingshem och samlingslokaler – byggnader som bär lokala erfarenheter av material, hantverk och byggtraditioner.

Äldre hus kräver vid renoveringar stort hänsynstagande för att kunna bevara de kulturhistoriska värden som byggnaden omfattar. Det gör det i många fall direkt olämpligt, ibland till och med skadligt, för de kulturhistoriska värdena om energieffektiviseringar inte anpassas. I många fall går det inte ens att genomföra sådana renoveringar utan att skador på de kulturhistoriska värdena uppstår.

Boverket hävdar i sitt förslag till implementering av direktivet att befintliga hänsynsregler i plan- och bygglagen (PBL) är tillräckliga för att skydda kulturmiljöer. Vi menar att denna linje är djupt problematisk av följande skäl:

- 1. Bevisbördan läggs på fastighetsägaren.** Utan formella undantag tvingas den enskilde ägaren – ofta en ideell förening eller privat förvaltare utan juridiska resurser – i varje enskilt fall visa varför en viss byggnad inte bör omfattas av moderna energikrav. Det skapar rättsosäkerhet och oförutsebarhet.
- 2. Energideklarationen straffar varsamt bevarande.** En byggnad som av antikvariska skäl inte bör renoveras energimässigt kan få betyget E–G. Det gör byggnaden till en "strandsatt tillgång" med sämre villkor på kreditmarknaden – den som vårdar bestraffas, den som standardiserar belönas.
- 3. Handel och kultur likställs.** Boverket föreslår att "handel och kultur" placeras i samma byggnadskategori, vilket i praktiken innebär att en hembygdsgård som används vid enstaka tillfällen per år kan komma att jämföras med ett modernt köpcentrum.
- 4. Kompetensglappet leder till irreparabla misstag.** Boverkets förslag tillåter energideklaranter med normal behörighet (N) att bedöma komplexa kulturhistoriska byggnader. En N-certifierad expert förväntas bara identifiera att kulturvärden finns – inte bedöma konsekvenserna av sina åtgärdsförslag. Det skapar en falsk trygghet som kan leda till byggskadorna som inte går att reparera. Certifierade sakkunniga avseende kulturvärden, som även har kunskap om analys av kulturhistoriska värden, behöver kopplas in när energideklarationer upprättas och åtgärder föreslås.

Riksantikvarieämbetet har i sin rapport "Energirenovering av byggnader med kulturvärden relaterat till EPBD och EU-taxonomin" (2024) bekräftat dessa risker och efterlyst en harmonisering där varsam renovering erkänns som en hållbar aktivitet. Andra EU-länder – däribland Italien, Frankrike och Tyskland – har redan valt att tillämpa EPBD:s undantag brett för att skydda sina historiska byggnadsbestånd. Sverige riskerar att bli ett undantag i negativ mening.

Vi hemställer att regeringen ger Boverket i uppdrag att revidera sina förslag på fyra punkter:

1. Inför uttryckliga undantag för kulturhistoriskt värdefulla byggnader (A26, A30)

EPBD artikel 5.2 och 9.6 a) ger Sverige rätt att undanta byggnader med officiellt skydd och byggnader med historiskt eller arkitektoniskt värde från energikraven, när dessa annars skulle medföra oacceptabla förändringar av byggnadens karaktär. Det handlingsutrymme måste utnyttjas. Undantagen ska gälla även för byggnader som inte är formellt skyddade

genom beslut men som har dokumenterade eller identifierbara kulturvärden. En bredare definition ska inkludera objekt i kommunala kulturmiljöprogram och riksintressen.

2. Rätta till den finansiella fällan i energideklarationerna (B26)

Energideklarationens betygssystem (A–G) måste kompletteras med en mekanism som erkänner kulturvärden som en samhällsnytta. Byggnader som av bevarandeskäl inte kan uppnå höga energibetyg ska kunna ges en justerad klassificering som inte diskriminerar dem på kreditmarknaden. Boverket bör samtidigt se över hur livscykelperspektivet kan tillämpas även för äldre byggnader – ett perspektiv som gynnar befintliga kulturbyggnader jämfört med nyproduktion.

3. Skärp kompetenskraven vid bedömning av kulturhistoriska byggnader (C26)

Endast experter med kvalificerad behörighet (K) och dokumenterad byggnadsvårdskompetens ska få upprätta energideklarationer för byggnader med identifierade eller potentiella kulturvärden. En N-certifierad deklaratant ska ha en uttrycklig skyldighet att avsäga sig sådana uppdrag. Kopplingen mellan A26:s krav på varsamhet och C26:s certifieringskrav måste förtydligas.

4. Säkerställ ett livscykelperspektiv och undvik finansiell bestraffning

Regeringen bör lyfta frågan på EU-nivå och verka för att EU-taxonomin regelverk anpassas så att varsamt bevarande av kulturhistoriska byggnader erkänns som en hållbar aktivitet. Dagens taxonomi, och även avfallsdirektivet, är i hög grad utformade för nyproduktion och fångar inte värdet i att vårda och använda det som redan finns. Vidare behövs ett krav på att certifierade sakkunniga avseende kulturvärden kopplas in, när det gäller kulturhistoriska byggnader.

Om Sverige väljer schabloner, rättsosäkerhet och felaktiga incitament riskerar vi att förlora byggnader och miljöer som inte kan återskapas. Förlusterna kommer att bli både dyra och oåterkalleliga.

Sveriges Jordägareförbund
Anders Grahn, generalsekreterare

Sveriges hembygdsförbund
Jan Nordwall, generalsekreterare

Svenska byggnadsvårdsföreningen
Stephan Fickler